EN TIDNING FRÅN GÅRD&TORP

SOMMAR på TORPET

Glädjen i en glasveranda

SKÖNA ORIGINAL & NYBYGGEN

Stor guide

SE OM DITT HUS!

- Underhåll tak & fasad
- Måla med linoljefärg
- Rusta gamla fönster

Nostalgi

Blåvita krus och syltkrukor

INRED & DUKA

Glas, porslin och fina antikfynd

Experttips!

Odla en **TIDSTYPISK TRÄDGÅRD**

100 *sidor*

Torpdrömmar & sommarnöjen

- Sjönära Båtsmanstorpet
- Blomstertid vid Kvarnstugan
- Timmerhuset i Värmland
- Skogstorpet från 1600-talet
- Nyrustat i gamla lanthandeln

NR 1 • 2022
86 KR INKL MOMS
NORGE 99 NOK
FINLAND EURO 9,90

TIDSAM 4333-01
01
7 388433 308607
RETURVECKA 32

FOTO: TINA AXELSSON

Hemliga minnen i skärgårdsidyllen

VISSA VÄNNERS LANTSTÄLLEN sätter sig extra djupt i hjärtat. Det beror förstås på glada minnen, men även på husen i sig. För vissa gamla byggnader talar till oss på ett förunderligt sätt, nästan som om de vore levande väsen.

Som det där sjöstället i Stockholms skärgård, där jag haft turen att tillbringa många ljusa sommarkvällar. Här, i de åldrade husen i sluttningen ner mot vattnet, ruvar tusen hemliga historier. Framför allt i det äldsta huset, som genomlevt många hårda år innan det utrustades med glasveranda någon gång runt sekelskiftet 1900. De grova stockarna i timmerstommen berättar om en helt annan tid, då en fiskaränka försökte få livet att gå ihop för sig och barnen här ute på ön. Jag skänker henne en tanke varje gång jag kommer hit, kikar andäktigt in i väggskåpet på glasverandan. Här ligger de saker som återfanns i husväggarna vid den senaste renoveringen: en vigselring, en torkad brudbukett, en patinerad sax, tidningspapper från 1800-talet…

Jo, det finns både minnen och magi i de där sakerna. Jag rör försiktigt vid den tunna vigselringen, undrar vem som en gång gömt den i väggen och varför. Kan det ha varit änkan själv, någon gång på 1800-talet? Sedan förundras jag över att det vi ser som torpromantik i dag, en gång var hård och synnerligen slitsam vardag.

ÄNKAN PÅ SKÄRGÅRDSÖN dyker upp i tankarna när jag läser om **Vanessas** båtsmanstorp på ön Strömsholm i Stockholms skärgård. Det som en gång var ett strävsamt fiskarhem, är nu en sjönära sommardröm, se sidan 12. Och det som en gång var en lanthandel, är nu **Peters** och **Kenneths** semesterparadis, se sidan 22.

Läs och låt dig inspireras, njut av sommaren och kom ihåg att lyssna på de gamla husen!

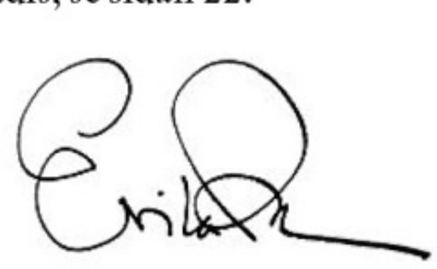

Erika Funke, chefredaktör

FOTO: VANESSA FRISTEDT

SOMMAR *på* TORPET

12
Historien lever i skärgårdsidyllen från 1700-talet

Ta hand om **DITT HUS**

59
- Underhåll tak & fasad
- Måla med linoljefärg
- Fixa fönstren

47
Detaljer för sommarens fester

33
Sekelskifte på glasverandan

22
Lanthandel med bevarad charm från 1902

HEM, INSPIRATION & REPORTAGE

12 Skärgårdsliv i Båtsmanstorpet
I den timrade enkelstugan på skärgårdsön Strömsholm har Vanessa hittat sin plats på jorden.

22 Gamla lanthandeln strålar åter
Peter och Kenneth bytte kolonilott i Stockholm mot nedlagd lanthandel i Västergötland.

33 *Stilsäkert:* När seklet var ungt
Glasveranda med inspiration från Lilla Hyttnäs.

34 Värmlandsgård i rätt händer
Med varsamhet har Peter och Joar tagit Kuskhuset i Likenäs åter till 1800-talet.

42 Kräftkalas i sommartid
Duka med nostalgiska fynd från antikaffären.

48 Att odla ett paradis
Kring mjölnarens stuga vid Vartorps kvarn har Anette och Anders skapat en magisk trädgård.

59 *Guide:* Ta hand om ditt hus
Underhåll tak och fasad! Tips: Måla med linoljefärg + Steg för steg: Så fixar du fina fönster.

70 Torparlycka i skogen
Med personliga lösningar har Susanne rustat och inrett det gamla 1600-talstorpet utanför Knivsta.

78 Syltkrukor & sirapskrus
Köksnostalgi från Rörstrand och Gustavsberg.

82 Tidstypiska trädgårdar
Gamla Linköpings gröna oaser från sekelskiftet.

90 *Tema:* Vackra glasverandor
Glasade rum med utsikt, Drömtorp med nyrustad entré + Kloka råd från arkitekten.

DESSUTOM

5 LEDARE
9 NOTERAT
88 RESOR OCH EVENEMANG
98 **SÖTT & GOTT:** JORDGUBBSTÅRTA

82
Doft av rosor och schersmin

98
Baka godaste sommartårtan!

OMSLAGET
Förälskad i ett torp! Sidan 94. Foto Cecilia Möller Kirchsteiger
Bilden är behandlad av redaktionen.

Bildtext

Från bryggan ser man själva Båtsmanstorpet högst upp, Rubenhuset till vänster och Båthuset mittemot. Jordkällaren skymtar bakom syrenbusken i backen. Hunden Banksy av rasen podengo välkomnar nyfiket besökarna.

Skärgårdsliv i Båtsmanstorpet

När Vanessa tyckte att det kändes trångt på släktstället i skärgården hade hon turen att hitta ett 1700-talstorp till salu bara en roddtur bort. Här vårdar hon historien i husen vid vattnet och njuter av den korta svenska sommaren.

TEXT GUNILLA VON PLATEN | FOTO VANESSA FRISTEDT

Kökets fasta inredning har inte förändrats mycket under de senaste hundra åren. Här finns en bakugn och järnspis som fortfarande fungerar samt en låg zinkbänk under fönstret.

Vanessa i sin venetianska taxibåt från 1978, med det passande namnet Casanova.

En låg, smäcker mahognybåt, rattad av en kvinna som vinkar glatt, närmar sig bryggan på skummande vågor. **Vanessa Fristedt** är på väg mot sitt sommarparadis, dit hon färdas i sin venetianska taxibåt från 1978.

– Casanova heter min båt, efter kvinnotjusaren med samma namn, förklarar Vanessa med ett leende.

Snart syns ön Strömsholm på avstånd, och de små röda husen blir tydligare allt eftersom vi saktar in för att lägga till vid den smala bryggan.

Vanessa bor i London sedan många år, men om somrarna kommer hon alltid hem, till Stockholms skärgård och familjestället där hon växte upp.

– Med åren började det kännas för trångt att bo så nära varandra. Jag ville hitta ett eget ställe att hyra under sommaren, så mamma hjälpte mig att leta och råkade titta bland till salu-annonserna i stället för under hyresobjekt. Där fanns en annons om ett litet hemman med sjötomt.

Vanessa tittade på bilderna och antog först att det låg i Sörmland eller Småland, men så visade det sig ligga nästan mitt emot familjens sommarställe!

– Jag rodde över för att titta – och det var helt underbart! Men det fanns förstås en annan spekulant och det blev budgivning.

Vanessa hade redan träffat ägarna och sagt att det var den genuina känslan hon uppskattade och ville värna om, men också vilken budget hon hade. Därefter gick husaffären snabbt, och till Vanessas stora lycka valde de henne. Kanske för att hon var hemma- →

Rummet med brädtak och skurgolv i original används idag som vardagsrum. Det renoverades varsamt av förra ägarna med klassisk tapet och linoljefärgsmålade snickerier. I kistan, som fungerar som soffbord, ligger Vanessas mammas brudklänning.

Bildtext

SKÄRGÅRDSIDYLL FRÅN 1700-TALET

Här bor: Vanessa Fristedt och hunden Banksy. Vanessa är grafisk formgivare och fotograf, bor i London och på Båtsmanstorpet minst fyra månader om året.
Var: Ön Strömsholm som har vuxit samman med ön Hummelmora i Stockholms skärgård. Här finns fem hushåll och om sommaren trafikerar Vaxholmsbåtarna ön.
Om huset: Båtsmanstorpet är en timrad enkelstuga, byggd under senare delen av 1700-talet. Gäststugan, kallad Rubenhuset, byggdes kring sekelskiftet 1900.

Högt uppe på berget får man en överblick, med Båtsmans-torpet och fjärden bortom ön i lummig sommarskrud.

En rörspis från 1800-talet står lite snett på en större kalkstenshäll som antyder att den ersatt en tidigare eldstad i rummet. Allt bohag som äldre möbler, husgeråd och annat som kommer väl till pass för att underhålla hus och tomt lämnades kvar när Vanessa tog över.

”Maten lagas i farstun, för jag vill inte göra några större ingrepp i det fina gamla köket. Här ute finns det nödvändiga men enkla, som elektrisk spis, kylskåp och lite förvaring”

stadd i trakten, men också för att hon ville bevara miljön och husen som nyligen rustats.

– Förra ägarna hade i sin tur köpt Båtsmanstorpet av familjen som bott på ön sedan 1800-talets slut, och det är också de som har gjort de mest nödvändiga renoveringarna med hjälp av kunniga hantverkare.

NÄR ALLT VAR klart flyttade Vanessa till torpet med husnyckeln, ett porträtt av sin mormor och en prydnadsgris i porslin.

– Det kändes lite som att flytta in i någon annans liv, eftersom allting hade lämnats kvar i husen. Där fanns möbler och husgeråd, men också allt annat man kan behöva, som gräsklippare, verktyg och trädgårdsmöbler.

Det finns fem små byggnader på tomten som sluttar ner mot vattnet. Båtsmanstorpet, som är det ursprungliga bostadshuset, ligger högst upp på tomten, omgivet av buskar och fruktträd. Alldeles bakom huset ligger ett berg som ger tomten karaktär och skyddar mot kalla nordostliga vindar.

Båtsmanstorpet är en timrad enkelstuga från 1700-talets senare del och består av ett rum och kök. Någon gång har huset förlängts med förstukvist och veranda på kortsidorna. Verandan används numera som matplats när det kommer gäster och rummet använder Vanessa som vardagsrum. Här finns en rörspis som hon gärna eldar i på sensommaren.

Köket har en ålderdomlig känsla med sitt bevarade spiskomplex, fungerande järnspis och bakugn under den murade kupan. Under det ena fönstret finns en låg zinkbänk och intill det andra mittemot, står ett litet matbord och ett par stolar.

– Men maten lagas i farstun, upplyser Vanessa, för jag vill inte göra några större ingrepp i det fina gamla köket. Här ute finns det nödvändiga men enkla, som elektrisk spis, kylskåp och lite förvaring.

Farstun på torpet används idag som kök. Att huset är svårt att hålla varmt och tätt när det blåser, förstår man av springorna i väggen. →

Från läshörnan på verandan, intill dörren ut mot ängen, ser man det höga berget som utgör en naturlig tomtgräns.

Edla flyttade till Strömsholm 1896 med sin man Johan och fem barn. Dottern Edit bodde kvar, som den sista bofasta på ön, fram till slutet av 1970-talet. Hon växte upp i Båtsmanstorpet, men flyttade till ett hus på andra sidan ön när hon gifte sig. Idag sommarbor Edlas barnbarnsbarn med familj i flera hus på ön.

”Jag hittade den rostfria bänken på Blocket. Det är så härligt att stå ute och diska, och regnar det får disken vänta ett par dagar”

Disk och tvätt sköts utomhus. Vanessa hittade den rostfria diskbänken på Blocket och byggde en stomme som också döljer en varmvattenberedare under bänken.

Det finns inget vatten eller avlopp indraget i huset, så disk- och tvättfrågan har Vanessa löst med en diskbänk utomhus längs torpets långsida.

– Jag hittade den rostfria bänken på Blocket och fick hjälp med att bygga ett enkelt underrede med plats för en varmvattenberedare som jag slår på när jag är här. Det är så härligt att stå ute och diska, och regnar det får disken vänta ett par dagar.

LADAN, SOM VANESSA kallar den lilla ekonomibyggnaden en bit ner i slänten, är sannolikt samtida med torpet och har lappats och lagats under åren. Idag används den som förråd.

– De förra ägarna renoverade taket, som höll på att ramla in. De lade på ett plåttak, vilket jag förstås är tacksam för, men någon gång i framtiden skulle jag gärna vilja byta ut det mot tegel, säger Vanessa.

Det andra bostadshuset, det lite sneda och vinda ”Pippi-Långstrump-huset” nära bryggan, kallas Rubenhuset efter en sommargäst som hyrde här om somrarna förr. Det byggdes troligtvis kring sekelskiftet 1900, då stadsbor började leta sig ut till skärgården under sommarmånaderna. Även här finns en tillbyggd förstukvist och veranda, vilket gör huset lite rymligare. Huset har ett rum på bottenvåningen och två små kryp-in om man tar sig uppför den smala, branta trappan.

Rubenhuset mer eller mindre hängde på skorstensstocken, som var tvungen att plockas ner för att kunna räta upp huset. På ett gammalt fotografi ser man hur den oproportionerligt höga skorstenen såg ut. Husets baksida saknade fönster, men nu finns ett blindfönster som Vanessa målade förra sommaren. Fönsterbågarna och dörren är sedan tidigare målade i en mild grön nyans, medan Båtsmanstorpets fönster och dörr har målats i kromoxidgrönt.

Mittemot Rubenhuset ligger ett senare litet hus, kallat Båthuset, som ersatte det gamla förfallna båthuset. Sist i raden av hus finns utedasset som Vanessa målade om i somras och en jordkällare →

Verandan, med utsikt ner mot vattnet, ger huset ett ljust extrarum med ett specialbeställt bockbord för middagsgäster och arbete.

Dörren från farstun är målad i en pigg kromoxidgrön kulör.

”Det är roligt att kunna ta emot mina engelska vänner. De tycker att livet här på ön är så exotiskt”

som för närvarande är under renovering.

Vanessa har bott utomlands större delen av sitt liv. Hon flyttade till London för att utbilda sig till grafisk formgivare på Chelsea College of Arts.

– Det är det bästa jag gjort, där fick man pröva sig fram med olika material för att hitta det man ville fördjupa sig i. Sedan dess har jag jobbat på olika designbyråer.

Hon brukar åka till Biennalen i Venedig, där hon blev förtjust i de gamla taxibåtarna och började leta efter någon att köpa. Det tog flera år, men till slut fick hon hem sin Casanova.

– Den passar så bra i Stockholms skärgård. Den är trygg, går inte för fort och är lätt att köra. Och jag gör charterturer och har en befälsexamen klass VIII.

Vanessa brukar vara på Båtsmanstorp minst fyra månader om året.

– Det är en härlig kontrast till London, och det är roligt att kunna ta emot mina engelska vänner. De tycker att livet här på ön är så exotiskt. ●

LIVET FÖRR PÅ STRÖMSHOLM

Edit Jansson (1888-1982) var den sista bofasta på Strömsholm. I en skrift från Ljusterö Hembygdsförening 1991 berättar hon som 93-åring om livet på ön som hon mindes det.

Edit Jansson (1888–1982) bodde nästan hela sitt liv på Strömsholm.

EDIT KOM TILL ÖN SOM ÅTTAÅRING med sina föräldrar, Edla och Johan Algulin, och fyra syskon. Hennes pappa hade köpt Båtsmanstorpet med mark om dryga 5 hektar för 1200 kronor. Han led av reumatism och gick med käppar, men kom i båten och kunde fiska. Barnen fick hjälpa till med rensning och Edla rodde in till stan för att sälja fångsten, men när ångbåtarna började trafikera öarna, kunde de transportera fisken. Familjen hade en ko och man tog reda på varje jordbit till foder, man skar även vass. När kon gick i sin blev det vattgröt med sirap i. Det fanns också höns, en gris och får som sprang vilt, för det fanns inga gärdsgårdar.

Det var trångt i stugan, och fanns bara två stolar i huset som snickrats av en gubbe på grannön. Barnen fick stå och äta och det vara bara bönderna som hade polerade bord. På julafton serverades gädda med pepparrotssås.

Edit rodde med sina syskon till skolan på andra sidan sundet. Då gick man 4 år i skolan. Som 13-åring fick hon börja försörja sig som barnflicka, samtidigt som hon gick och läste (konfirmationen var obligatorisk). Som 15-åring fick hon tjänst som piga på en annan ö där hon träffade drängen John Jansson som hon gifte sig med 1907. Samma år föddes dottern Ada som var parets enda barn. De flyttade hem till Strömsholm och byggde sig ett hus på andra sidan ön, Källarstugan, som hon aldrig lämnade. Edits man blev byggnadssnickare och brukade segla i väg i en båt med ålderdomligt hjälpsegel och var borta hela veckorna. Sommargäster gav ett välkommet tillskott i form av hyra och en extra slant kunde det bli om man städade och tvättade åt dem. Fosterbarn gav också en extra inkomst. Det var vanligt att barn utackorderas i fosterhem när föräldrar inte kunde ta hand om dem.

Edit städade åt fem familjer på andra öar. Hon kokade tvätten vid stranden, klappade och sköljde i sjön. Manglade i dragmangeln. Hon fick 2 kr/timme och då räknades inte tiden hon rodde eller klättrade över berg för att komma fram. Ända tills hon var 87 hjälpte hon några mot betalning.

Hon berättar att hon en vinter blev sjuk och hamnade på sjukhus i Stockholm, men efter det var hon aldrig sjuk igen. Hon tog en sockerbit med vademecum på när hon började känna sig förkyld, sedan var det bra. Det var först vid 90 som hon fick smaka medicin, och det var också då hon var hos frisören för första gången och flätan fick offras.

I Rubenhuset nära bryggan finns ett rum och veranda på bottenvåningen och två små kryp-in på övervåningen. Det litet sneda och vinda huset byggdes i början av förra seklet för sommargäster.

Kort om båtsmanstorp

Ett båtsmanstorp var, precis som ett soldattorp, båtsmannens bostad som i dennes fall enligt indelningsverket anvisades tjänstgöring i flottan. Landets gårdar indelades i så kallade rotar som skulle hålla en soldat i beredskap i händelse av krig. Torpet bekostades av roten som ansvarade för båtsmannen. Han skulle också ha tillgång till jord att bruka och ett litet fähus för kor och får.